

PROŠIRENA ODGOVORNOST PROIZVOĐAČA PROIZVODA

Zvonimir Majić

Načelnik Sektora za gospodarenje
posebnim kategorijama otpada

Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost

- Fond je osnovan Zakonom o Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost („Narodne novine“ br. 107/03, 144/12)
- pravna osoba s javnim ovlastima
- započeo s radom 01. siječnja 2004. godine
- osnivač Fonda je Republika Hrvatska
- osnivačka prava i dužnosti u ime RH obavlja Vlada RH
- izvanproračunski fond
- djelatnost Fonda obuhvaća poslove u svezi s financiranjem pripreme, provedbe i razvoja programa, projekata i sličnih aktivnosti u području očuvanja, održivog korištenja, zaštite i unaprjeđivanja okoliša i u području energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije te upravljanje sustavima proširene odgovornosti proizvođača

Zakonodavni okvir

- Zakon o gospodarenju odpadom NN 84/21 (ZGO NN 84/21)
- »načelo onečišivač plaća« – proizvođač otpada odnosno posjednik otpada snosi troškove mjera gospodarenja odpadom, te je financijski odgovoran za provedbu sanacijskih mjera zbog štete koju je prouzročio ili bi je mogao prouzročiti otpad

Tko snosi troškove gospodarenja otpadom (ZGO NN 84/21)

- a) Izvorni proizvođač otpada ili sadašnji ili prethodni posjednik otpada dužan je snositi troškove gospodarenja otpadom, uključujući troškove gradnje i rada neophodne infrastrukture za gospodarenje otpadom u skladu s načelom »onečišćivač plaća«.
- b) Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka troškove gospodarenja otpadom snosi proizvođač proizvoda od čijega proizvoda nastaje otpad u okviru obveze proširene odgovornosti proizvođača proizvoda.

Ekološka praksa i politika

- Praksa i ekološka politika u kojoj proizvođači preuzimaju odgovornost za gospodarenjem otpadom od proizvoda koje proizvedu nakon što potrošači procijene da ti proizvodi više nisu korisni.
- Odgovornost za gospodarenjem otpadom može biti fiskalna, fizička ili kombinacija ta dva.
- Motivacije za praksu proširene odgovornosti proizvođača uključuju mješavinu ekonomskih, ekoloških i društvenih čimbenika.
 - prebacuje ekonomski teret troškova gospodarenja s države na proizvođača proizvoda
 - proizvodi moraju biti dizajnirani za recikliranje (potiče dizajn za recikliranje dok obeshrabruje upotrebu toksičnih komponenti u proizvodu)
 - zadovoljava sve veću potražnju potrošača za ekološki prihvatljivim proizvodima (proizvodi se lako recikliraju ili su proizvedeni korištenjem reciklata)

Prednosti proširene odgovornosti proizvođača (POP)

Specifične značajke:

- prebacivanje odgovornosti za gospodarenjem otpadom "uzvodno" s JLS-a na proizvođače,
- poticanje putem eko modulacije naknada da se dizajn proizvoda učini ekološki prihvatljivijim.
- preventivna mjera koja koristi životni ciklus ili perspektivu od faze proizvodnje proizvoda do faze gospodarenja otpadom (umjesto reguliranja samo faze gospodarenja otpadom)

Prednosti politika POP-a mogu se kategorizirati kao ekonomske, ekološke i društvene

- pružanja poticaja proizvođačima da dizajniraju proizvode sa smanjenim utjecajem na okoliš dok se troškovi povezani s gospodarenjem otpadom prebacuju na proizvođača. (umjesto na državu odnosno na lokalnu zajednicu)
- povećanje mogućnosti recikliranja proizvoda, smanjenje upotrebe toksičnih komponenti u proizvodima i smanjenje količine materijala koji se šalje na odlagalište ili u spalionicu umjesto da se ponovno koristi ili reciklira. (kao posljedica eko dizajna proizvoda)
- recikliranje proizvoda može smanjiti količinu energije potrebnu za proizvodnju proizvoda i sa tim povezano onečišćenja zraka i vode u usporedbi s proizvodnjom proizvoda od primarnih sirovina (primjerice staklo 40% manjeg utroška energije)
- smanjuje se potrošnja primarne sirovine kao i količina otpada koji se zbrinjava spaljivanjem ili odlaže na odlagalištu.

Politike proširene odgovornosti proizvođača

- odgovornost za gospodarenjem otpadom od proizvoda može biti ekonomska ili fizička,
- proizvođači mogu biti pojedinci, tvrtke ili kolektivi organizirani kroz više tvrtki,
- proizvođač proizvoda financira troškove gospodarenja otpadom nastalim od proizvoda,
- može biti u obliku fizičkog prikupljanja proizvoda na kraju njihovog vijeka trajanja ili korištenjem organizacije proširene odgovornosti proizvođača proizvoda,
- prakse proširene odgovornosti proizvođača mogu biti dobrovoljne ili regulatorne

Proširena odgovornost proizvođača proizvoda u Republici Hrvatskoj

- propisana Zakonom o gospodarenju otpadom ((ZGO 84/21)
- podzakonskim aktima

Proširena odgovornost proizvođača proizvoda u Republici Hrvatskoj

- Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost je obligatorna i državno upravljana proširene odgovornosti proizvođača proizvoda od 2006. godine
- Uvedena na slijedećih šest posebnih kategorija otpada:
 - Otpadna ambalaža koja ne sadrži opasne tvari (u sustavu i izvan sustava povratne naknade) od 2006. godine,
 - Otpadna Električna i elektronička oprema od 2007. godine,
 - Otpadna vozila od 2007. godine
 - Otpadne gume od 2006. godine
 - Otpadne baterije i akumulatori od 2007. godine
 - Otpadna ulja od 2007. godine.
 - (Privatna organizacija proširene odgovornosti proizvođača kao Zakonska mogućnost još nije osnovana)

Obveze proizvođača proizvoda u sustavu proširene odgovornosti proizvođača proizvoda (ZGO 84/21)

Proizvođač proizvoda kada stavlja proizvod na tržište RH obavezan je:

- osigurati da proizvod udovoljava uvjetima za tu vrstu proizvoda i imati potvrdu o istom
- osigurati da proizvod sadrži propisanu oznaku i podatke
- imati točnu i potpunu propisanu evidenciju o proizvodima
- nadležnim tijelima dostavljati propisane podatke o proizvodima
- predati nadležnom tijelu dokaze o ispunjenju navedenih zahtjeva na zahtjev nadležnog tijela
- osigurati da se u prodajnom prostoru nalaze propisane obavijesti.

Obveze proizvođača proizvoda u sustavu proširene odgovornosti proizvođača proizvoda (ZGO 84/21)

Radi poticanja ponovne uporabe i sprječavanja nastanka otpada, recikliranja i općenito uporabe otpada, te doprinosa postizanju nacionalnog cilja gospodarenja otpadom, proizvođač proizvoda dužan je:

- preuzeti rabljeni proizvod
- osigurati preuzimanje otpada koji nastaje od uporabe proizvoda
- osigurati provedbu usluga gospodarenja otpadom
- platiti naknadu gospodarenja otpadom
- osigurati javno dostupne informacije o mjeri u kojoj se proizvod može ponovno uporabiti i reciklirati
- označiti proizvod odnosno ambalažu i priložiti uputu i
- registrirati se i dostavljati podatke u Registar proizvođača s proširenom odgovornosti.

Uvjeti za sustav proširene odgovornosti proizvođača proizvoda (ZGO 84/21)

U svrhu postizanja ciljeva gospodarenja otpadom provedbu usluga gospodarenja otpadom osiguravaju Fond i Organizacija.

Fond i Organizacija dužni su:

- osigurati primjerenu dostupnost sakupljanja otpada na čitavom teritoriju Republike Hrvatske te odgovarajuću obradu otpada u svrhu postizanja ciljeva gospodarenja otpadom
- raspolagati financijskim i organizacijskim sredstvima za ispunjavanje obveza
- primjenjivati odgovarajući mehanizam samonadzora te
- provoditi mjere kojima se potiču posjednici otpada da im predaju odgovarajući otpad
- u suradnji s Ministarstvom i Hrvatskom gospodarskom komorom, osigurati redoviti dijalog relevantnih dionika uključenih u provedbu sustava proširene odgovornosti proizvođača
- prilikom osiguravanja usluga gospodarenja otpadom postupati štedljivo, racionalno, svrsishodno i nepristrano, kako bi se osigurala najveća moguća ekonomska vrijednost sakupljenog otpada koja je tehnički i ekonomski opravdana u svrhu ispunjavanja ciljeva gospodarenja otpadom.

Uvjeti za sustav proširene odgovornosti proizvođača proizvoda (ZGO 84/21)

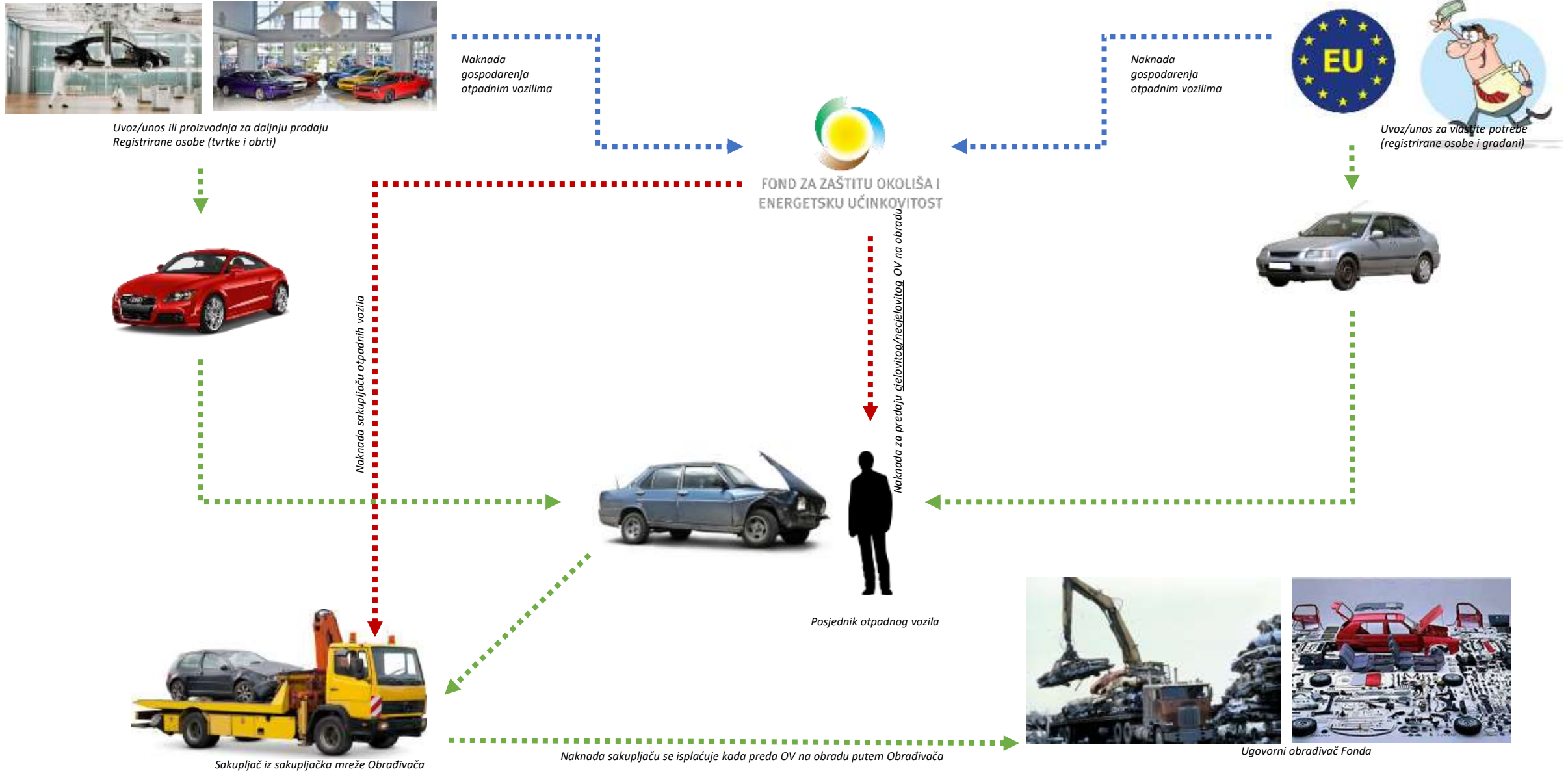
Ministarstvo je dužno javno objaviti:

- informacije o postizanju kvantitativnih i kad je primjenjivo kvalitativnih ciljeva gospodarenja,
- podatke o vlasniku osobe koja upravlja sustavom proširene odgovornosti proizvođača, proizvoda (slučaj privatne organizacije),
- podatke o osobama koje uplaćuju naknadu gospodarenja otpadom,
- podatke o financijskom obračunu od proizvođača proizvoda po prodanoj jedinici proizvoda ili po toni proizvoda stavljenoga na tržište i
- način odabira osoba za izvršenje usluga gospodarenja otpadom.

Podzakonski okvir:

- Ministar pravilnikom propisuje uvjete i način gospodarenja otpadom, uloge i obveze svih dionika, kvantitativne i kvalitativne ciljeve gospodarenja otpadom, obveznike dostave podataka, način izvješćivanja o stavljenim proizvodima na tržište, sakupljenim i obrađenim količina otpada nastalog od proizvoda kao i način obavješćivanje posjednika otpada o mjerama sprječavanja nastanka otpada, centrima za ponovnu uporabu i pripremu za ponovnu uporabu, sustavima povrata proizvoda, sakupljanju otpada, sprječavanja odbacivanja otpada u okoliš, te poticajima za predaju otpada u sustav odvojenog sakupljanja otpada
- Vlada uredbom propisuje način izračuna naknade gospodarenje i povratne naknade

Primjer sustava POP-a u RH - gospodarenja otpadnim vozilima

Proširena odgovornost proizvođača primjeri dobre prakse

BELGIJA – otpadna EE oprema, otpadna ambalaža, otpadne baterije i akumulatori

- Belgijski proizvođači i uvoznici osnovali su jedinstveni centralizirani neprofitni PRO (eng. Producers responsibility Organization) koji je odgovoran za upravljanje prikupljanja, sortiranja obrade i recikliranja otpadne električne i elektroničke opreme uključujući financiranje izvješćivanje i podizanje svijesti: Recupel
- Recupel kao predstavnik proizvođača sklapa ugovore s različitim političkim jedinicama na razini regija pri čemu predstavnici tih jedinica aktivno sudjeluju u aktivnostima npr. putem mjesta u upravnim odborima, odobravanjem godišnjih budžeta, sudjelovanju u određivanju visine naknada, dodjeli ugovora za sakupljanje, prijevoz i obradu otpada, itd.
- U Belgiji i druge POP organizacije kao npr. FOST PLUS koja se bavi sa otpadnom ambalažom ili Bebat za baterije (school incentive programs)

Proširena odgovornost proizvođača primjeri dobre prakse NJEMAČKA- otpadna ambalaža

- Prema njemačkom Zakonu o ambalaži, svi proizvođači (ili drugi početni distributeri ambalaže koji podliježu sudjelovanju u POP shemi) obvezni su angažirati POP organizaciju za prikupljanje, razvrstavanje i zbrinjavanje cjelokupne ambalaže koju stavljaju na tržište.
- Krajem 2020 godine u Njemačkoj je bilo registrirano 9 POP organizacija.
- Svi proizvođači i prvi distributeri ambalaže od siječnja 2019. obvezni su se upisati u javni registar, Zentrale Stelle Verpackungsregister (ZSVR) koji je nadležan za ZSVR je također nadležan za upis količina ambalaže koju svaki proizvođač stavlja na tržište, praćenje prijave podataka i izjava o cjelovitosti te kontrolu kvalitete dostavljenih podataka.
- Naknade koje proizvođači plaćaju POP organizacijama temelje se na tržišnom udjelu proizvođača i pokrivaju sve troškove vezane uz prikupljanje razvrstavanje i recikliranje ambalažnog otpada te administrativne troškove
- POP organizacije sklapaju ugovore s općinama i operaterima za gospodarenje otpadom u ime proizvođača

Proširena odgovornost proizvođača primjeri dobre prakse

ITALIJA- otpadna ambalaža

- CONAI (tal Consortio Nazionale Imballaggi je prvi POP sustav koji je uspostavljen u Italiji u vezi otpadne ambalaže
- Radi se o neprofitnom POP sustavu koji je utemeljen na zakonu i okuplja 7 gospodarskih sektora koji zajedno čini više od 750 000 kompanija koje proizvode i koriste ambalažu

PRIMJER EKOMODULACIJE NAKNADA

- Na temelju prijedloga Biorepack kao proizvođača razgradive plastične ambalaže i člana CONAI sustava, naknada za stavljanje na tržište bio razgradive ambalaže je značajno smanjena u odnosu na ambalažu koja nije biorazgradiva.

Proširena odgovornost proizvođača primjeri dobre prakse

FRANCUSKA- otpadna ambalaža

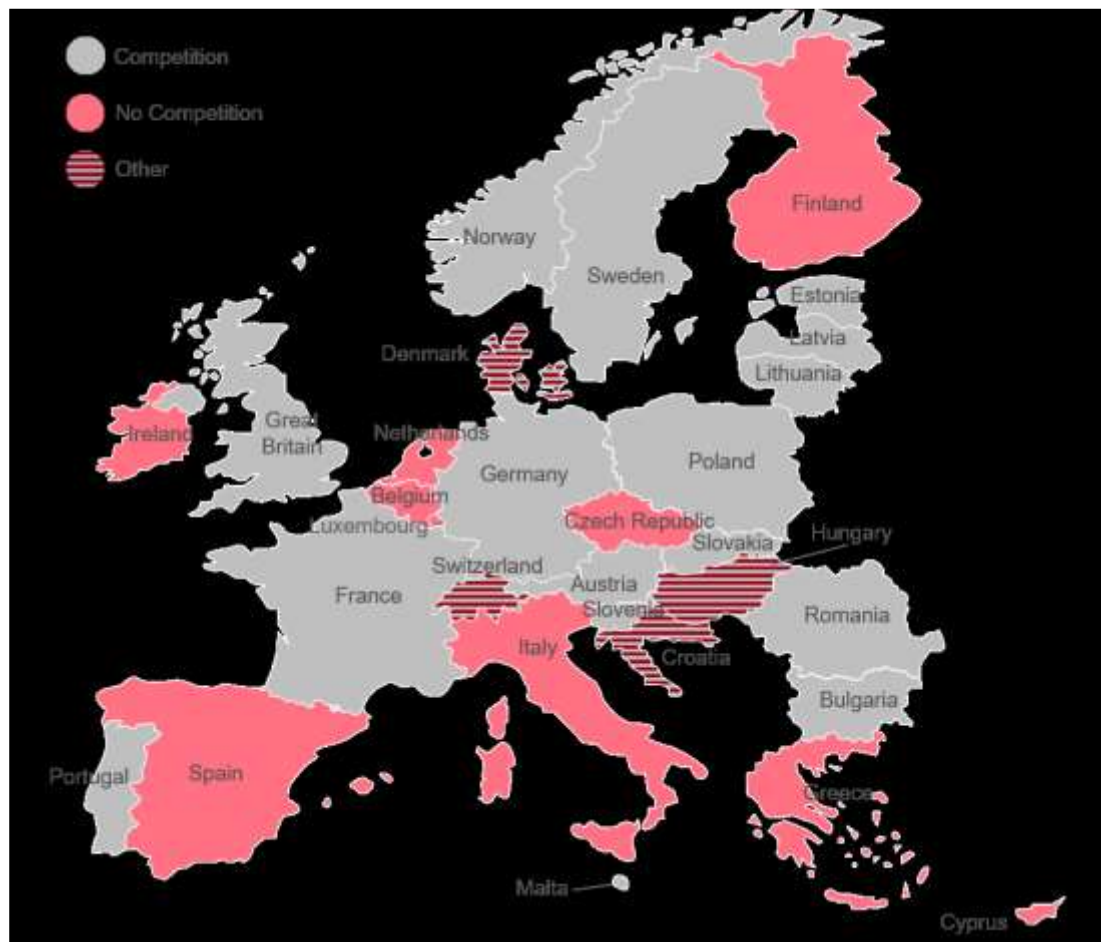
- Francuska se smatra globalnim liderom po uspostavi POP sustava
- Uspostavljena su ukupno 20 obvezna POP sustava koji pokrivaju različite vrste proizvoda kao npr. otpadna vozila, otpadnu električnu i elektroničku opremu, baterije i akumulatore, ambalažu iz kućanstva, fluorirane rashladne tekućine, lijekove, maziva, gume, grafičke papire, tekstil, zarazni medicinski otpad, namještaj, raspršeni opasni otpad i posude pod tlakom
- Francuski zakon o okolišu predviđa naknade za eko modulacije znači da proizvođači plaćaju diferenciranu naknadu prema načinu na koji njihovi proizvodi zadovoljavaju okolišne kriterije
- U sklopu francuskog „Plana 50 mjera za 100 % kružno gospodarstvo” planiraju se novi EPR programi za igračke, sportsku opremu vrtlarsku opremu, kao i EPR program za cigarete, kako bi se pokrili troškovi čišćenja odbačenih cigareta

POP shema za otpadnu EE opremu u Europi

Izvor: Analysis of Extended Producer Responsibility Schemes, adelphi consult GmbH, autori: Julian Ahlers, Morton Hemkhaus, Sophia Hibler, Jürgen Hannak

POP shema za otpadnu ambalažu u Europi

Izvor: Analysis of Extended Producer Responsibility Schemes, adelphi consult GmbH, autori: Julian Ahlers, Morton Hemkhaus, Sophia Hibler, Jürgen Hannak

POP shema za otpadne baterije i akumulatore u Europi

Izvor: Analysis of Extended Producer Responsibility Schemes, adelphi consult GmbH, autori: Julian Ahlers, Morton Hemkhaus, Sophia Hibler, Jürgen Hannak

Hvala na pažnji!

zvонimir.majic@fzoeu.hr

